
OCAK HEKİMİ İÇİN REHBERLİK DENEMELERİ

BÖLÜM III: GEBELİK VE DOĞUMLA İLGİLİ İŞLEMLER

Dr. Servet ÖZGÜR
Halk Sağlığı Uzmanı

Gebelik ve doğumla ilgili çalışmalar Ana-Çocuk Sağlığı hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu amaç için birkaç form vardır. Gebe tespiti sürekli bir olaydır. Ebeler —ya da diğer görevliler— ev ziyaretleri sırasında ya da başka bir iş sırasında saptadıkları 10 günden çok adet gecikmesi olan kadınları form 007'ye not etmelidir. Saptanan her gebeye bir form 005, yani Gebe Takip ve Muayene Fişi çıkarılmalıdır. İlk trimester izlemesi çok önemlidir. Bu izlemede kan basıncı, ağırlık, hemoglobin, protid, boy ölçülür. Annenin genel öyküsü alınır. **Uzun süreden beri devam eden hastalık, gebelik sayısı, doğum sayısı, düşük sayısı, yaşayan çocuk sayısı, ölü doğum, güç doğum, sezeryan, önceki gebeliklerde toksemi, kanama v.s. gibi komplikasyonlar öğrenilip kaydedilir.** Bu ilk izlemede en önemli ve uzun eğitim yapılmalıdır. İlk trimesterde izleme yapmanın düşüklerin saptanmasında ve dolayısıyla ana sağlığı üzerinde de çok önemli yararları vardır. Hatta dikkatli bir ebe düşük nedenleri üzerinde çok önemli veriler toplayabilir. Saptanan her gebe 7. aya kadar ayda bir, 4. ayda 15 günde bir, 9. aydan doğuma kadar haftada bir izlenmelidir. Riskli gebeliklerde daha sık izleme yapılmalıdır.

Form 005'in ön yüzündeki (Ek 1) tüm bilgiler silinmez kalemle doldurulmalıdır. «Havsala Kuturları», pelsivin çapları anlamındadır. Bunları ölçmek için ebenin ziyaret çantasında varolan pelvimetre ile dış çapları ölçmek bugün için geçerli değildir. Pelvisin iç çaplarının ölçülmesi gerekmektedir. Vaginal tuşede promontorium'a ulaşılabilen ya da spina ischii'leri belirgin olan ya da pubis açısı 90°'den dar olan —tercihan 3. trimester sonuna doğru yapılan ölçümde— gebenin çıkımında darlık var demektir. Bunun ocak hekimi tarafından ebeye uygulamalı olarak öğretilmesi gereklidir. Yukarıda sözü edilen —gebelikle ilgili ya da değil— öyküsü de ön yüze geçirilmelidir. Bunlardan bazıları için yer olmamasına rağmen annenin ve fetusun sağlığı için çok önemli oldukları için buraya mutlaka kaydedilmelidir. Çünkü riskli gebelerin yakından izlenmesi gerekmektedir. 1. ve 5. ve daha sonraki doğumlar hastanede olmalıdır. Doğacak çocuğu neonatal tetanozdan korumak için anneye:

1 — Gebe kalmadan önceki 5 yıllık dönemde tetanoz aşısı yapılmışsa, gebeliğinin 9. ayında bir kez,

2 — Böyle bir şey yapılmamışsa 6. aydan sonra birer ay arayla 3 kez 1 cc olmak üzere tetanoz aşısı yapılmalıdır. Bunlar da ön yüze kaydedilmelidir.

Form 005'in arka yüzü (Ek 2) ebe tarafından gebenin evinde yapılacak izlemelerde yapılması gereken muayeneleri ve verilmesi gereken öğütleri içermektedir. Bu yüzün en üst bölümüne son âdet tarihi ve tahmini doğum tarihinin yazılması sürmatürasyon ve komplikasyonlu gebelik ve doğumlar açısından önemlidir. Son âdet tarihi kendisinden öğrenilen bir kadının tahmini doğum tarihi şöyle hesaplanır: Son âdet tarihinden 3 ay geriye gidilip 1 yıl 7 gün eklenir. Bulunan tarih \mp 5 tahmini doğum tarihidir. Çocuğun ilk hareketlerinin hissedilmesi de bu amaçla ya da önceki bulgumuzu doğrulama amacıyla kullanılabilir. Primiparlarda ilk hareket 20., multiparlarda 18. haftada olur. Bu yüzdeki «Gebelik ayı»na Leopold Manevraları ile tahmin edilen ay yazılacaktır. Olması gerekenden küçükse fetus ölümü ya da intrauterin malnütrasyon; büyükse hydramnios, diabetes mellitus ya da çoğul gebelik akla gelmelidir. Buradaki diğer kolonlara da muayene bulguları yazılmalıdır. Albumin, idrarda protid anlamındadır. Bir kereye mahsus olmak üzere varis bakılması da yerinde olacaktır. Ayrıca mutlaka bir «Ağırlık» kolonu açılmalıdır. **Normal bir gebe ilk 3 ayda 1 kg., sonra her ay 1,5-2 kg.; tüm gebelik boyunca 9-13 kg. alır.** Bu sınırların altında kilo annede, bir hastalığı ya da anne ve çocukta malnütrasyonu; üstünde kilo alış, gebelik toksemisini (fazla kilo alma ilk ve sinsi bulgusudur) düşündürmelidir. Kan basıncının minimasının 85 mm hg'nin üzerinde olması ya da ilk ölçümlere göre minimada 15 mm hg, maksimada 30 mm hg'den çok artış olması toksemi bulgusudur. Ödem ve albumin olması tanıyı kesinleştirmekle birlikte prognozu kötüleştirir. Toksemi önlenmeye çalışılmalı, önlenemezse gebelik 38 haftalıkken sonlandırılmalıdır. Fazla varis olanların gebeliğini de erken sonlandırmak anne sağlığı yönünden gereklidir. **Hemoglobinin % 11 gr.'ın altında olması Dünya Sağlık Örgütü'ne göre anemidir.** Anemi annede ve fetuste beslenme açığı demektir. Mutlaka düzeltilmesi gerekir. Aksi halde gebeliği, doğumu ya da doğumdan sonra anne ve çocuk yaşamını etkileyebilir. Gebelik + Anemi hızını % 80'e kadar bildiren araştırmalar vardır. «Çocuk Kalb Sesi» fetus ölümünü saptamanın en kestirme yoludur.

Gebeler gerekli olduğunda ocakta ve gereğinde hemşire ya da doktor tarafından izlenebilir. Her gebe en az bir kez, riskli gebeler mutlaka ocak hekimi tarafından görülmelidir. Böyle durumlarda bu yüze ebe için direktif veriliyor olmalıdır. Gebe izleme fişinde doğum ve bebekle ilgili bilgi yeri yoktur. Doğumun oluş şekli ve komplikasyonlu durumlar; bebeğin cinsi, doğum kilosuna, boyu, baş çevresi, ge-

liş şekli, anomalisi v.s. arka yüze kaydedilmelidir. Doğum hastanede olmuşsa bunlar ayrıntılı olarak ocağa bildirilmelidir.

Anne ister hastanede, ister sağlık ocağında, ister evde ebe ya da başka personelle, ister kendi kendine doğursun ebe tarafından Form 007'ye göre tespiti yapıldıktan sonra, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Doğum Fişleri (Ek 3), her doğum için çift nüsha olarak ve sıra numarası verilerek, yine ebe tarafından doldurulmalıdır. Bu fişler de gereğinde doktor, hemşire, sağlık memuru ya da tıbbî sekreter tarafından da doldurulabilir. Bu fişler doldurulurken bazı yanlışlıklar yapılmaktadır. Bunlardan biri doğum tarihi ile doldurma tarihinin karışmasıdır. Doğumu ebe kendisi yaptırmışsa bu iki tarih aynı olacaktır. Doğumu ebe yaptırmamış, hastanede ya da kendi kendine olmuşsa tarihler aynı olmayabilir. Çocuğun yaşını saptama açısından bu tarih çok önemlidir. İkincisi canlı doğum - ölü doğum ayrımıdır. Dünya Sağlık Örgütü 6 aylık gebelikten sonra ve 1000 gr. üstünde doğanlardan kalb atımı, ekstremitte hareketi, nefes alma, ağlama gibi yaşam belirtilerini gösterenleri —hemen sonra ölmüş bile olsa— canlı doğum kabul etmektedir. Bu durumdaki bebeklerde hiç yaşam belirtisi saptanmamışsa ölü doğumdur. Üçüncüsü, gebelik sayısı canlı ve ölü doğumlarla düşük sayısının toplamıdır. Gebelik süresi hafta olarak yazılmalıdır. 7. bölümde «Evde sağlık personeli yardımı» doktor, hemşire ya da ebe yardımıyla evde doğum demektir. «Evde ehliyetsiz ebe ile» köyde ya da mahallede, diploması olmadığı halde doğum eylemine —gelenek olarak— çağırılan kişilerin yaptırdığı doğum anlamındadır (ebe akdın, ebe karı, ebe nine v.s.). «Diğer» diplomalı ya da diplomasız ebe olmayan kişilerin yardımı ile olan doğum anlamındadır. Bu fişlerin içindeki tüm soruların cevabı yazıldıktan sonra bir sureti her ay sonunda ocak hekimliğine yollanır, dip koçanları da bitince ocak hekimliğine yollanır.

Doğum Fişi kesilen herkese Bölüm II'de anlatılan Form 004 ve Form 006 çıkarılmalı, Form 004'ler ailenin aile zarfına girmeli ve zarfın üzerine de çocuğa ait bilgiler işlenmelidir. Doğan çocuk aynı anda ailenin Form 001'ine ve her ocakta var olan Doğum Defteri'ne yazılmalıdır. Doğum fişlerindeki bilgiler her ay sonunda Doğum Cetveli'ne (Ek 4), ebe bölgelerine ayrılarak, çetelenmeli; sonuçlar değerlendirildikten sonra hem doğum fişleri, hem de bu cetvelin birer koyesi bir üst makama gönderilmelidir.

Her ebenin doğum fişleri ay sonunda o ebenin Aylık Çalışma Bildirgesi (Form 008) ile gerek tarih, gerek sayısal açıdan tutarlı olmalı; bunun için Form 008'in ön yüzünde (Ek 5) «Doğuran Ana Sayısı» ve «Bebek Sayısı» kolonları ile arka yüzünde (Ek 6) «Gebe Durumu» kutusunda «f» sırası ve «bebek Durumu» kutusunda «c» ve «d» sırası

kullanılmalıdır. Söz Form 008'den açılmışken ön ve arka yüzlerdeki tesbit edilen gebe sayıları ve ön yüzdeki takip ve muayene sayılarının da Form 005 ve Form 006'lar ile günü gününe karşılaştırılabileceğini ve yalan beyanın önlenmesinde yardımcı olacağını unutmayalım.

Ocak personeli tarafından yaptırılan doğumlarda aileye, hem doğumu yaptıranın, hem de ocak hekiminin imzasını içeren bir Doğum Raporu (Ek 7) verilmelidir ki yasal haklarına erişebilsin ve nüfus kâğıdı çıkartabilsin.

Gebelik ve doğumla ilgili işlemleri de böylece öğrendikten sonra gelecek yazıda ölümle ilgili işlemler üzerinde duracağız.

KAYNAKLAR

1. T.C. SSBYB Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Uygulanan İstatistik Formları ile İlgili Açıklama, No. 355, Ankara, Gürsoy Basımevi, 1967.
2. T.C. SSBYB Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin Yürütülmesi Hakkında Yönerge, No. 154, Ankara, Akın Matbaası, 1965.
3. WHO. Nutritional Anemias. WHO Technical Report Resies, No. 405, Geneva, 1968.
4. Hogarth, Y. Public Health in Europe 4. Glossary of Health Care Terminology Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1975.

T. C.
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Form No. : 005
Muhtarlığı

GEBE
TAKİP VE MUAYENE FİŞİ

Soyadı

..... Sağlık Ocağı

İli :

Adı :

Sokağı :

..... Sağlık Evi

Baba adı :

Ev No. :

...../...../19.....

Ana adı :

Doğum tarihi :

Kan Grubu	Rh Faktörü	Düşük Sayısı	Yasayan Çocuk Sa.	Olan Çocuk Sa.	Kaçınıcı Gebeleri	Havsaia Kütüphane	Öğrenimi	İşi, Mesleği

Doğum tarihi ve doğumu yaptıran					Son gebelikten önce kullandığı araçlar				
Doğum Tarihi	Düşük Tarihi	S. Evi Ebesi	Diğer Sağ Per.	Sağ Per Yav. Ölmesler	R. t. A	Hap	Karut	Diğer	Yok

Ebenin Adı, Soyadı :

Ocak Hekiminin İmzası :

Ebenin İmzası :

MUAYENE VE TEDAVİLER

Tarih	Gebelik ayı	Tansiyon	Albumin	Hemoglobin	Ödem	C. Kalp sesi	İlaçlar, Öğütler	İmza

T.C
BAŞBAKANLIK
DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ

Dip koçan sıra No.

DOĞUM FİŞİ		Buraya birşey yazmayınız
SORULAR		
1 - DOĞUMUN OLDUĞU YER ☐ Şehir ☐ Köy		<input type="text"/>
Cevap şehir ise 2 nci soruya geçin 3 üncü soruyu doldurmuyunuz		
Cevap Köy ise 3 üncü soruya geçin 2 nci soruyu doldurmuyunuz		
2 - SEHRİN	3 - KÖY (Muhtarlık) veya Bucanın	<input type="text"/>
a - İli	a - İli	<input type="text"/>
b - İlcesi	b - İlcesi	<input type="text"/>
c - Sağlık ocağı	c - Sağlık ocağı	<input type="text"/>
d - Mahallesi		<input type="text"/>
e - Sokağı		<input type="text"/>
f - Ev No.		<input type="text"/>
4 - DOĞAN ÇOCUĞUN		<input type="text"/>
a - Canlı veya ölü olduğu ☐ Canlı ☐ Ölü		<input type="text"/>
b - Adı Soyadı		<input type="text"/>
c - Doğum tarihi/...../ 19 ...		<input type="text"/>
d - Cinsiyeti ☐ Erkek ☐ Kadın		<input type="text"/>
5 - ANANIN		<input type="text"/>
a - Adı Soyadı		<input type="text"/>
b - Doğduğu yer		<input type="text"/>
c - Yaşı (Doğum anındaki)		<input type="text"/>
d - Gebelik süresi(.....Hafta)		<input type="text"/>
e - Kaçınıc gebeliği (Bu doğum dahil)		<input type="text"/>
f - Yaşayan çocukların sayısı (Bu doğum dahil)		<input type="text"/>
g - Ölü doğan çocukların sayısı (Bu doğum dahil)		<input type="text"/>
h - Canlı doğupta sonradan ölen çocukların sayısı		<input type="text"/>
6 - BABANIN		<input type="text"/>
a - Adı Soyadı		<input type="text"/>
b - Yaşı (Doğum anındaki)		<input type="text"/>
c - Mesleği		<input type="text"/>
d - İkametgâhı ☐ Şehir ☐ Köy		<input type="text"/>
7 - DOĞUM		<input type="text"/>
a - Doğumunda ☐ d - Eyde sağlık personeli yardımı ile ☐		<input type="text"/>
b - Hastahane de ☐ e - Evde ehliyetli ebe ile ☐		<input type="text"/>
c - Sağlık ocağında ☐ f - Diğer (Komşu, evhalkı v.b.) ☐		<input type="text"/>
DIKKAT : SARİ KÂĞITLARDAKİ AÇIKLAMAYI OKUYUNUZ.		
Fişi doldurma tarihi/...../ 19 ...		Fişi dolduranın Adı, Soyadı, İmzası

T. C.
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Form No. : 008

E B E
AYLIK ÇALIŞMA BİLDİRİSİ

Yıl :

Ay :

Sağlık Ocağı :

Adı, Soyadı :

Günler	Gezilen Muhtarlık Adı	Tevdi edilen gübbe sayın	Takip ve Muayene Sayısı			Ocağı ziyaret edilen gübbe sayın	Doğuran Ana Sayısı			Bebek Sayısı			Yapılan Eğitim				
			Çebe	Bebek (0-12 ay)	Çocuk (1-8 yaş)		S. Evi Ebeni	Diğer S.P.Y. bu ve hastane- dede	S.P.Y. olma- dan	Canlı doğun	Ölü doğun	Ölen	Ferdî Eği- timsel Sayın	Grup Eğitimi			Eğitici Sayın
														Sağlık Sayın	Kem- eri	Diğer Sayın	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	
21																	
22																	
23																	
24																	
25																	
26																	
27																	
28																	
29																	
30																	
31																	
Toplam																	

OCAK HEKİMİ İÇİN REHBERLİK DENEMELERİ

AYI SONU DURUMU

I – GEBE DURUMU

		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Bu ay içinde tesbit edilen	
c	Başka bölgeden gelen	
d	Bu ay içinde düşük yapan	
e	Bu ay içinde ölen	
f	» » » doğuran	
g	Bölgeden ayrılan	
h	Ay sonu gebe mevcudu	

II – BEBEK DURUMU

		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Başka bölgeden gelen	
c	Bu ay içinde canlı doğan	
d	» » » ölü doğan	
e	Bu ay içinde ölen	
f	Bölgeden ayrılan	
g	Bu ay içinde bebeklikten çıkan	
h	Ay sonu bebek mevcudu	

$$h = (a + b + c) - (d + e + f + g)$$

$$h = (a + b + c) - (e + f + g)$$

III – GRUP EĞİTİM SEANSLARININ KONULARA DAĞILIMI VE EĞİTİM GÖREN SAYISI

EĞİTİM KONULARI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Eğitim gören sayı	Gidilen muhtarlık sayı
Grup eğitim seans sayısı															

IV

HEMŞİRENİN YAPTIĞI EĞİTİMLER

Gün	Eğitim konusu	Eğ. yapıldığı yer

V

HEMŞİRENİN YARDIM ETTİĞİ DOĞUMLAR

Gün	Doğuranın adı, soyadı	Doğum yeri

..... / / 19

Ebenin İmzası

Ek — 7

DOĞUM RAPORU

Ocağımıza bağlı Köyü/mahallesi'nde ikâmet eden eşi /.../197 günü dünyaya canlı bir ERKEK/KIZ çocuğu getirdi İşbu rapor istek üzere verildi. .../.../197

Ebe : Dr.

Ebesi Sağlık Ocağı Tbb.

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ**TERCÜME BÜROSU**

Her türlü tıbbî tercüme için ve tez çalışmaları için gerekli yardım yapılır.

Müracaat Adresi : Türk Tabipleri Birliği

Tercüme Bürosu : Türkocağı Cad. 19 Kat. 2 Cağaloğlu/Ist.